

Historische ontwikkeling

Direct ten westen van de rand van het hoogterras ligt het complex Diergaarde-Bolleberg, bestaande uit een middeleeuws leengoed met motteburcht in een landschappelijk fraaie omgeving. De geschiedenis van de motte is nog in nevelen gehuld; we kennen geen historische middeleeuwse bronnen die bijvoorbeeld een familie in relatie brengen met de motte! (zie Echter Landj dl.1 en dl.10). Wel is de hoeve Diergaarde vanaf 1343 geattesteerd, en het is niet onwaarschijnlijk dat deze hoeve de functionele opvolger van de volmiddeleeuwse motte was. Beiden zouden een functie vervuld kunnen hebben bij toezicht op het jachtgebied van het Echterbroek.¹ Een motte werd ook wel bolberg genoemd; het was oorspronkelijk niet de unieke aanduiding van deze motte.

Ruimtelijke karakteristiek

Diergaarde en de Bolleberg liggen in een regelmatige ontginning aan de rand van het Echterbroek. De Annendaalderweg vormde en vormt de centrale weg door het gebied, waarlangs enkele hoeven lagen. Dat waren de Kleine Diergaardenhof (Annendaalderweg 23) en de Grote Diergaardenhof (zie Echter Landj heemkundige bijdr. dl.1; p.25-38 en dl.10; p.93-125). Bij deze hoeven lagen boomgaarden en andere kleine tuinpercelen, aan de Annendaalderweg. Andere oude wegen door het gebied zijn de haaks daarop staande Boekhorstweg (in het kader van de heideontginningen verder naar het noorden verlengd) en de Diergaarderstraat West/Schellaertstraat. Het zuidelijke deel van het ensemble bestond uit cultuurland, namelijk bouwlandkampen, door bospercelen omgeven. De oostelijke hoorde bij Diergaarde. De kamp van Diergaarde werd door de Annendaalderweg doorsneden. Het meest noordelijke deel van het ensemble was onontgonnen broekland. In één van de bossen achter de hoeve Diergaarde lag de Bolleberg.

In hoeverre kunnen we deze heldere structuur van bouwlandkampen met hoeven, omringd door bos, nog herkennen? De ruimtelijke veranderingen hebben geen positief effect op de leesbaarheid van het landschap gehad. Veel van het bos is verdwenen, waardoor de westelijke kamp visueel in de omringende jongere ontginningen is opgenomen. Een deel van die kamp is ook bebouwd geraakt. De oostelijke kamp is deels bebost en aan de rand, tegen de Kerkweg, ook bebouwd. Daardoor is de

¹ Kastelen in Limburg (1000-1800). Burchten en landhuizen.

kamp als zodanig dus niet meer herkenbaar; wat wel duidelijk opvalt is de steilrand van de kamp aan de oostzijde, die ook in de weg zichtbaar is. De onherkenbaarheid als kamp wordt versterkt door bebouwing aan de Annendaalderweg, die de kamp vanouds doorsneed. Van doorgaande laanbeplanting was in het verleden meestal geen sprake, en een bijzondere cultuurhistorische waarde kennen we hier dan ook niet aan toe.

Ook de bossen ten noorden van de kamp van Diergaarde zijn verdwenen. Gespaard is het bosje rond de Bolleberg en een lange laan daar naartoe. Qua bebouwing zijn vooral de hoeve Diergaarde, en het daar tegenovergelegen voormalig kloostercomplex relevant, daarbij opmerkend dat het klooster landschappelijk niet op een fraaie plek gesitueerd is, namelijk op de kamp van Diergaarde. De bouw heeft als het ware de structuur van het agrarisch cultuurlandschap minder zichtbaar gemaakt, wat nog versterkt is door de aanleg van het bos erachter. De meeste andere bebouwing is recent; de Grote Diergaardenhof is in 1976 vervangen door het huidige gebouw.

Cultuurhistorische waarden

Waardevol zijn de infrastructuur (Annendaalderweg, zuidelijke deel Boekhorstweg en Diergaarderstraat West/Schellaerstraat, de hoeve Diergaarde als gebouwd object en als middeleeuwse hoevelocatie en de combinatie met de nabijgelegen Bolleberg. Waardevol zijn evenzeer het kloostercomplex en het daarbij behorende beboste terrein, daarbij opmerkend dat de ontwikkeling van het kloostercomplex negatief heeft uitgewerkt op de herkenbaarheid van de bouwlandkamp van Diergaarde.

Midden in beeld zien we de steilrand van het lage land op de voorgrond naar de deels beboste kamp op de achtergrond (foto: Luuk Keunen, 6 mei 2014).

